

APLIKACJE MOBILNE JAKO NOWA FORMA KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ I RELIGIJNEJ

Mobile applications as a new form of social and religious communication

Abstrakt

W XX w. głównym zadaniem Kościoła – w zakresie komunikacji społecznej i mediów – była konieczność przełożenia treści religijnych na takie środki przekazu jak telewizja, radio, Internet. W kontekście Internetu oraz urządzeń mobilnych, codziennie używanych, pojawiają się nowe wyzwania związane z popularnością aplikacji mobilnych w komunikacji społecznej. Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytania: Jaka jest zawartość wybranych mobilnych aplikacji katolickich? W jaki sposób treści religijne są w nich prezentowane? Jak można określić funkcje mobilnych aplikacji religijnych? Jaką można zaproponować definicję mobilnej aplikacji religijnej? Jakie jest jej znaczenie dla współczesnej komunikacji społecznej i komunikacji religijnej? Jakie sugestie i wytyczne można zaproponować twórcom religijnych aplikacji mobilnych? W realizacji przedstawionych wyżej założeń dokonano analizy literatury przedmiotu i dostępnych raportów statystycznych, a także wybranych aplikacji religijnych (wykorzystując metodę obserwacji uczestniczącej, pobierając te aplikacje i używając ich). Po dokonanej syntezie zweryfikowano postawione hipotezy, zaproponowano wnioski oraz postulaty do dyskusji i dalszych badań naukowych.

Słowa kluczowe: aplikacje mobilne, mobilne aplikacje religijne, komunikacja społeczna, komunikacja religijna

Abstract

In the twentieth century, the main challenge for the Church – in the field of communication and media – was the need to convert religious content on such media as television, radio, Internet. Today, in the context of the Internet and mobile devices that are used every day, there are new challenges for the Church associated with mobile applications. This article attempts to answer the questions: What is the content of selected mobile catholic applications? In what form the religious content is presented in them? What functions do catholic mobile applications have? What kind of definition of the religious mobile application can be proposed? What kind of meaning do they have for contemporary social and religious communication? What kind of suggestions and guidelines can be proposed for the creators of religious mobile applications? In order to answer those questions and realize the above assumptions, the review and analysis of the literature and available research reports were done, then the analysis of the content of selected religious applications and the participant observation (downloading by the author of this article the chosen mobile applications and using them). After the synthesis, the hypotheses verification was done, the conclusions were stated and proposals for further discussion and research were presented.

Keywords: mobile applications, mobile religious apps, religious communication, social communication

Wprowadzenie

Popularność aplikacji mobilnych rosła wraz z popularnością smartfona i tabletu. Telefon w wydaniu smartfona to już nie tylko urządzenie do rozmowy, ale – jak z nazwy wynika – „mądry telefon”, urządzenie,

które – oprócz funkcji wykonywania połączeń telefonicznych – zawiera także dostęp do WWW, poczty, wideo, zdjęć, gier, e-booków, muzyki, aparatu fotograficznego, tekstowych czytników wiadomości oraz aplikacji o różnego rodzaju tematyce. Kiedy w czerwcu 2007 r. Steve Jobs wprowadzał na rynek iPhone'a, zapowiedział go zdaniem: „Całe Twoje życie w Twojej kieszeni”. Po tym wydarzeniu w Internecie pojawiło się określenie, że iPhone to nowe wcielenie Jezusa. W kanadyjskiej gazecie „National Post” z 21 czerwca 2007 r. można było przeczytać: „iPhone nadchodzi (...). Będzie to dzień, kiedy niemi zaczną mówić, głusi słyszeć, a sparaliżowani chodzić. To będą święta Bożego Narodzenia w czerwcu, sylwester latem (...), a wszystko zawarte w jednym” (zob. Woyke 2014). W tym samym tygodniu, tuż przed oficjalnym wypuszczeniem iPhone'a na rynek, w „The Washington Post” z 14 czerwca 2007 r. wydrukowano komiks, w którym z góry Synaj, zamiast Mojżesza, schodzi Steve Jobs, wyposażony przez Boga nie w dwie tablice Dekalogu, ale w dwa iPhone'y (zob. Woyke 2014). To zdarzenie z 2007 r. zainaugurowało nową erę nie tylko w komunikacji społecznej, ale również religijnej.

Uwagi metodologiczne

W drugiej połowie XX w. głównym zadaniem Kościoła katolickiego w zakresie komunikacji społecznej i mediów była konieczność przełożenia treści religijnych na takie środki przekazu jak telewizja, radio, Internet (zob. Marcyński 2016; Giemza 2005: 406-425; Kuczwał 2010: 70-95; Płukarska 2011: 66-69; Ravasi 2011: 57-59; Wadowski 2010: 349-365; Draguła 2005: 397-405; Drożdż 2008: 53-78). Dzisiaj, w kontekście Internetu oraz urządzeń mobilnych, codziennie używanych, pojawiają się nowe wyzwania związane z aplikacjami mobilnymi (zob. Tarasewicz-Gryt 2013: 89-108). Przedmiotem niniejszych badań jest zawartość treściowa katolickich mobilnych aplikacji religijnych, ich forma przekazu i funkcje. Celem podjętych badań jest określenie tego: Jaka jest zawartość wybranych mobilnych aplikacji katolickich? W jaki sposób treści religijne są w nich prezentowane? Jakich można określić funkcje mobilnych aplikacji religijnych? Jaką można zaproponować definicję mobilnej aplikacji religijnej? Jakie jest jej znaczenie dla współczesnej komunikacji społecznej i komunikacji religijnej? Jakich sugestie i wytyczne można zaproponować twórcom religijnych aplikacji mobilnych?

Do prezentowanego badania wybrano najpopularniejsze katolickie mobilne aplikacje w okresie lipiec 2015 – lipiec 2016. W celu odszukania tychże aplikacji w wyszukiwarce Google.com wpisano hasło „Top 10 catholic applications”. W opcjach wyszukiwania zaznaczono ostatni rok. W rezultacie wybrano cztery linki, których tytuły sugerowały ranking:

Ranking 1.: <http://epicpew.com/top-10-apps-for-catholics/>.

Ranking 2.: <https://catholicappitude.org/essential-catholic-apps/>.

Ranking 3.: <https://focusoncampus.org/content/5-great-free-catholic-apps>.

Ranking 4.: <https://canadiancatholic.net/8-catholic-apps-you-should-download-hurry>.

Powyższe pytania pozwalają sformułować następujące hipotezy badawcze:

H1 – Mobilne aplikacje katolickie zawierają pomoce do zdobywania wiedzy religijnej oraz praktykowania wiary katolickiej.

H2 – Mobilne aplikacje katolickie prezentują treści religijne i pomoce praktykowania wiary w sposób atrakcyjny i łatwy w użytkowaniu.

H3 – Mobilne religijne aplikacje zmieniają komunikację religijną i społeczną.

Aby uzyskać odpowiedzi na pytania badawcze i zweryfikować postawione hipotezy, na pierwszym etapie – po dokonaniu analizy treści literatury przedmiotu oraz dostępnych raportów badawczych (Nielsena, Statisty) – zostaną zdefiniowane kluczowe pojęcia i terminy: aplikacja mobilna, komunikacja społeczna i komunikacja religijna. Na drugim etapie zostaną przeanalizowane najbardziej popularne aplikacje religijne na świecie. Rankingi, ukazujące tę popularność, jednocześnie wskażą te aplikacje, które są najbardziej użyteczne. Aplikacje te zostaną dokładnie przeanalizowane pod kątem zawartości, sposobu prezentacji treści religijnych, funkcji, jakie pełnią, a także znaczenia, jakie mają dla nowej komunikacji społecznej i religijnej. Na tym etapie posłużono się analizą treści (zob. Lisowska-Magdziarz 2004: 13; Wimmer, Dominick 2008: 211; Frankfort-Nachmias, Nachmias 2001), a także obserwacją uczestniczącą, polegającą na pobraniu przez autora wybranych aplikacji mobilnych oraz użytkowaniu ich przez tydzień (1-8 lipca 2016 r.). Na trzecim

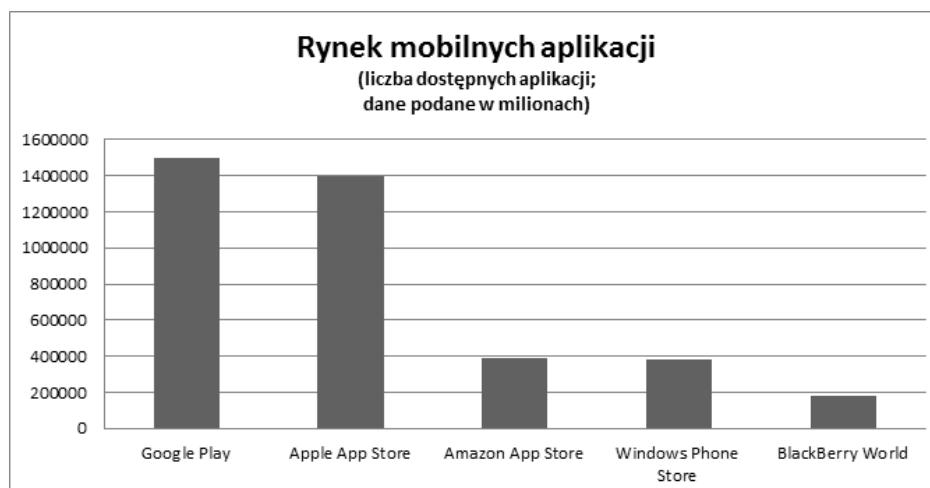
etapie zostanie dokonana synteza uzyskanych danych z analizy (Sztumski 2010: 89-90), zostaną zweryfikowane hipotezy, przedstawione wnioski, a także postulaty do dyskusji i dalszych badań naukowych.

Wyjaśnienie kluczowych pojęć: aplikacja mobilna, komunikacja społeczna i komunikacja religijna

App jest skrótem od angielskiego słowa *application*. Według *Słownika języka polskiego PWN* aplikacja to „komputerowy program użytkowy” lub „zastosowanie czegoś w praktyce” (SJP PWN). Termin ten zyskał popularność w kontekście urządzeń mobilnych, ale wciąż odnosi się do programów w ogólności, także cały czas do komputera i innych urządzeń cyfrowych. Aplikacja mobilna jest to program komputerowy przeznaczony dla urządzeń mobilnych np. takich jak tablet, smartfon dla systemu operacyjnego iOS (oprogramowanie Apple przeznaczone dla urządzeń iPhone, iPod Touch, iPad), Android (oprogramowanie Google dla urządzeń mobilnych m.in. takich firm jak Samsung, HTC, Sony) lub Windows Phone (oprogramowanie Microsoft, występujące podobnie jak Android w urządzeniach różnych producentów, w szczególności Nokii, ale także Samsunga, HTC). Niektóre spośród aplikacji są wgrane przez producenta w urządzenie mobilne i nie można ich usunąć, a inne trzeba pobrać samodzielnie, w zależności od potrzeb użytkownika (zob. Karch 2016). Aplikacje odnoszą się do różnych przestrzeni życia – czasu wolnego i pracy, sportu, muzyki (zob. Widder 2016), rozrywki, edukacji (zob. Park 2011), przyrody (zob. Jepson, Ladle 2016), także do religii (zob. Lamb 2010; McLain 2011; Kuruvilla). Wśród aplikacji mobilnych wyróżnia się m.in. komunikatory, serwisy społecznościowe, aplikacje użytkowe, gry, e-mail, zarządzanie multimediami, nawigacje (zob. Dwornik 2013).

Według Statisty dla Androidów mamy 2,2 mln aplikacji, a dla IOS (Apple) – 2 mln. W 2015 r. liczba użytkowników mobilnego Internetu przekroczyła połowę światowej populacji. Przeciętny dzienny czas spędzony na użytkowaniu mobilnych urządzeń (smartfon, tablet) przez młodzież wynosi 3 godziny 26 minut. Najbardziej popularna kategoria z Apple to gry (23% spośród dostępnych aplikacji) (Statistica 2). Według danych z maja 2015 r. Google Play oferował 1,5 mln aplikacji, a Apple App Store 1,4 mln (wykres 1).

Wykres 1. Rynek mobilnych aplikacji

Źródło: Statista 3; Twohig 2016

Poniższe dane przedstawiają skumulowaną liczbę pobrań aplikacji w App Store od lipca 2008 do czerwca 2016 r.

Wykres 2. Liczba pobrań w Apple AppStore

Źródło: Statista 1

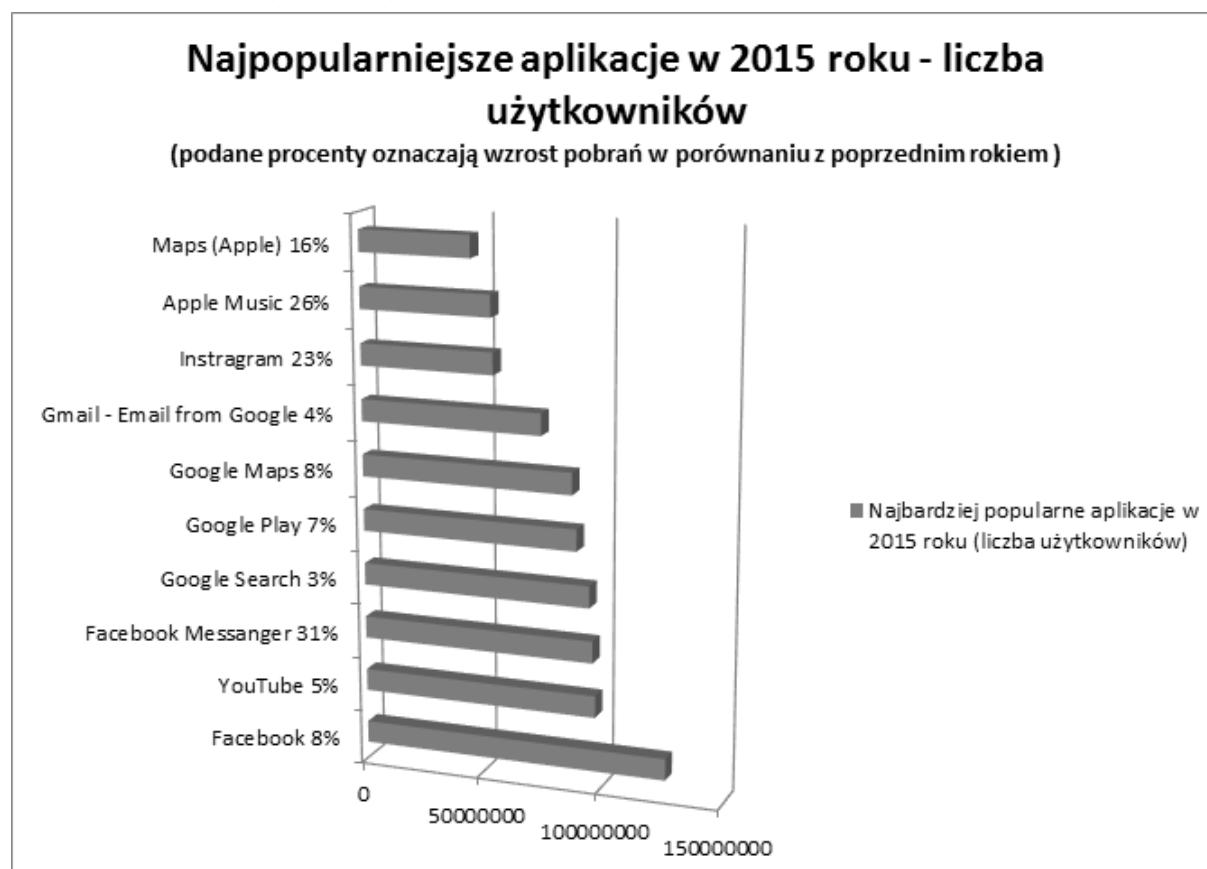
Użytkownicy Apple wydali więcej niż 1,1 mld dolarów na aplikacje mobilne podczas świąt Bożego Narodzenia w 2015 r. Nowy Rok tego roku był największym dniem w historii App Store, jeśli chodzi o zakup aplikacji mobilnych. W ciągu doby wydano więcej niż 144 mln dolarów. W całym 2015 r. wydano na aplikacje mobilne 20 mld dolarów – i to jest podwójna liczba od tej wydanej w 2013 r. (zob. Eadicicco 2016).

Nielsen podaje, że w 2015 r. Facebook – tak jak w poprzednich latach – był aplikacją najczęściej wybieraną przez użytkowników mobilnych urządzeń (ponad 126 mln użytkowników mobilnych urządzeń każdego miesiąca) i to oznacza wzrost pobrań – 8% więcej niż w poprzednim roku. Aplikacja YouTube znajduje się na drugim miejscu (97 mln użytkowników mobilnych urządzeń każdego miesiąca), następnie Facebook Messenger (ponad 96 mln użytkowników mobilnych urządzeń każdego miesiąca). Aplikacja z najwyższym wzrostem popularności to Facebook Messenger z 31-procentowym wzrostem użytkowania w porównaniu z 2014 r., a Apple Music – z 26-procentowym wzrostem. Nielsen's Electronic Mobile Measurement jest instalowany za pozwoleniem użytkowników na ich smartfonach; zainstalowało go około 9 tys. uczestników w wieku od 18 lat mających system zarówno iOS, jak i Android. Uczestnicy są rekrutowani online w języku angielskim spośród Hispanoamerykanów, Afroamerykanów, Azjatoamerykanów, rdzennych Amerykanów, tubylczych mieszkańców Alaski oraz Amerykanów o mieszanej etniczności. Ta metoda dostarcza holistycznego oglądu wszystkich aktywności na smartfonach w taki sposób, że zachowanie jest monitorowane bez żadnych zakłóceń. Dane są oparte na comiesięcznym sondażu Nielsena obejmującym ponad 30 tys. mobilnych użytkowników w wieku 13 lat i więcej w Stanach Zjednoczonych (zob. Nielsen 2015).

W światowym i polskim rankingu najbardziej popularnych aplikacji mobilnych (dane na 2016 r.) nie było żadnej aplikacji religijnej (*Best Android...*; *The 100 Best...*). Najpopularniejsze aplikacje to zazwyczaj te o przeznaczeniu uniwersalnym. Informacje na temat aplikacji religijnych podają inne rankingi, o czym więcej poniżej.

Kolejnym kluczowym dla opracowania terminem jest komunikacja społeczna. W literaturze przedmiotu używa się terminów: komunikowanie się, komunikowanie i komunikacja (Maigret 2012). Ten pierwszy – komunikowanie się – oznacza proces wyrażający wymianę informacji między ludźmi, grupami i instytucjami (Castells 2013). Komunikowanie zaś najczęściej odnosi się do wymiany informacji za pośrednictwem środków społecznego przekazu (Castells 2007; Slevin 2005: 593-627). Komunikacja natomiast oznacza przepływ informacji (zob. Filipiak 2004; McQuail 2007). Łacińskie *communicare* oznacza „uczestniczyć, zrzekać się, być w relacji” (zob. Dobek-Ostrowska 2002; Fiske 1999; Griffin 2003). Ta etymologia słowa oddaje istotę i znaczenie komunikacji społecznej. Istnieje wiele różnych definicji w zależności od perspektywy badawczej, aczkolwiek można zaproponować następujące jej rozumienie: komunikacja społeczna to proces budowania oraz przekazywania komunikatów między jednostkami, grupami oraz instytucjami. Komunikowanie przyczynia się do kształtowania postaw oraz zachowań w przestrzeni społecznej. Jak zauważa Tomasz Goban-Klas, właśnie to prowadzi „do fundamentalnych pytań o proces komunikowania: kto komunikuje się z kim, jakimi środkami (mediami), dla jakich celów, z jakimi następstwami oraz w czyim interesie? Odpowiedzi na te pytania wiele mówią o społeczeństwie, w którym żyjemy, oraz o formach władzy i kontroli społecznej” (Goban-Klas 2006: 41). W komunikacji społecznej można wyróżnić następujące jej poziomy: komunikowanie intrapersonalne, interpersonalne, grupowe, instytucjonalne i masowe (zob. McQuail 2007).

Wykres 3. Najpopularniejsze aplikacje w 2015 r.

Źródło: Nielsen 2015

Trzecim kluczowym pojęciem dla niniejszego opracowania jest komunikacja religijna. Mieści się ona w obszarze komunikacji społecznej i jest jej – jak sama religia w społeczeństwie – integralną częścią. To pojęcie w dyskursie naukowym nie należy do dogłębnie zdefiniowanych i opracowanych. Niemniej jednak w obszarze komunikacji społecznej, nauk o mediach oraz teologii mediów takie próby są podejmowane

w Polsce (zob. Draguła 2009; Siuda 2010; Marcyński 2016) i na świecie (zob. Lessl 1993: 127-138; Eilers 2002; Kofski 2002: 129-134; Jolyon, Marriage 2003; Ornelas 2013). Na podstawie literatury przedmiotu w tym zakresie oraz etymologii pojęcia można wywnioskować, że komunikacja religijna (łac. *communicatio religiosa*) to taki rodzaj komunikacji, który łączy człowieka z Absolutem, odnosi do Absolutu.

Analogicznie do komunikacji społecznej możemy wyróżnić kilka poziomów komunikacji religijnej: intrapersonalny, interpersonalny, grupowy, instytucjonalny i masowy. Komunikacja religijna na poziomie intrapersonalnym wyraża komunikację z samym sobą dotyczącą Absolutu, interpersonalna dotyczy komunikacji człowieka z Absolutem, a także człowieka z człowiekiem w odniesieniu do Absolutu. Komunikacja religijna na poziomie grupowym oznacza komunikację grupy ludzi z Absolutem oraz ludzi między sobą w odniesieniu do Absolutu. W tym przypadku Absolut może być zmienną wspólnototwórczą. Natomiast na poziomie instytucjonalnym wyraża komunikację instytucji z Absolutem oraz komunikację międzyinstytucjonalną i międzyinstytucjonalną zorientowaną wokół Absolutu. Komunikacja religijna na poziomie masowym jest komunikacją z Absolutem lub dotyczącą Absolutu za pomocą środków masowego przekazu, w efekcie czego można dotrzeć z przekazem do dużej liczby osób.

W każdej komunikacji integralnym elementem jest komunikat (wiadomość), który ma swoją formę i treść. W przypadku komunikacji religijnej treścią mogą być: sam Absolut, wiedza religijna, praktyki religijne, formą zaś np. słowo, obraz, symbol, dźwięk, cisza. W tej komunikacji wymienić można także różne środki przekazu, za pomocą których ten komunikat jest transmitowany (media masowe drukowane, media masowe elektroniczne, media komunikacji mobilnej, media społecznościowe).

Prezentacja i analiza wybranych aplikacji religijnych

W celu próby odpowiedzi na pytania badawcze – Czym są aplikacje religijne? Jaka jest zawartość wybranych mobilnych aplikacji katolickich? W jaki sposób treści religijne są w nich prezentowane? Jak można określić funkcje mobilnych aplikacji religijnych? – przeanalizowano aplikacje przedstawione w czterech wspomnianych rankingach:

Ranking 1.: <http://epicpew.com/top-10-apps-for-catholics/>.

Ranking 2.: <https://catholicappitude.org/essential-catholic-apps/>.

Ranking 3.: <https://focusoncampus.org/content/5-great-free-catholic-apps>.

Ranking 4.: <https://canadiancatholic.net/8-catholic-apps-you-should-download-hurry>.

Odpowiedzi na te pytania pozwolą jednocześnie (wraz z wynikami analizy literatury przedmiotu) zaproponować odpowiedzi na inne, szersze pytania: Jak ma znaczenie dla współczesnej komunikacji społecznej i komunikacji religijnej mobilna aplikacja religijna? Jakie sugestie i wytyczne dla twórców religijnych aplikacji mobilnych można zaproponować?

Po dokonaniu wyboru aplikacji i po kliknięciu na link okazało się, że nie wszystkie z nich zawierają wykaz dziesięciu najlepiej ocenianych aplikacji religijnych (katolickich), co widać w poniższej tabeli, np. w przypadku pierwszego rankingu (www.epicpew.com) tytuł w wyszukiwarce wskazywał na Top Ten, a po otwarciu artykułu pojawił się inny tytuł: Ch. Mooradian July, *Nine Nifty Apps for Catholics* (tłum.: Dziewięć sprytnych aplikacji dla katolików).

Tabela 1. Rankingi aplikacji religijnych

Miejsce w rankingu	Ranking 1. www.epicpew.com	Ranking 2. www.catholicapptitude.org	Ranking 3. www.focusoncampus.org	Ranking 4. ww.canadiancatholic.net
1.	Laudate	Laudate	iBrevary	The CatholicAnswersApp
2.	iBreviary	iPieta	FOCUS Equip	Ignatius Press/ Lighthouse Catholic Media App
3.	Lighthouse Catholic Study Bible App	Catholic Mega App	The PopeApp	EWTN App
4.	Relevant Radio App	Catholic Church App	Mea Culpa	ExamenPrayerApp
5.	The Catholic Playlist Show App-	Catholic's Companion	Truth&Life	Confession: A Roman Catholic App
6.	EWTN App	Pocket Catholic	-	Bible in One Year
7.	Confession: A Roman Catholic App	CatholicDroid	-	Catholic Herald Magazine App
8.	Catholic Mass Time Church Directory	-	-	The PopeApp
9.	The PopeApp	-	-	-

Źródło: Opracowanie własne

Ranking 1. (<http://epicpew.com/top-10-apps-for-catholics/>) został przygotowany przez Chloe Mooradian, autorkę licznych artykułów o tematyce religijnej na serwisie internetowym www.epicpew.com. Serwis ten zawiera informacje na temat życia duchowego i Kościoła katolickiego. Składa się m.in. z następujących działów tematycznych: informacje, czytelnia, filmy, gry, recenzje. Nie ma żadnych informacji na temat twórców strony. Serwis ten skupia bardzo dużą liczbę autorów. Wspomniany ranking został zamieszczony na stronie 31 lipca 2015 r. Na Facebooku udostępniono go 421 razy, na Pinterescie – siedem. Nie ma żadnej informacji o tym, w jaki sposób sporządzono ranking. Autor jedynie domyśla się, że na podstawie głosowania, ponieważ przy poszczególnych pozycjach jest zapis o liczbie oddanych głosów.

Ranking 2. (<https://catholicapptitude.org/essential-catholic-apps/>) został podany na stronie internetowej www.catholicapptitude.org. Przy rankingu nie ma podanego żadnego nazwiska osoby odpowiedzialnej za jego przygotowanie ani daty jego sporządzenia lub zamieszczenia na stronie. Strona ta poświęcona jest tzw. cyfrowemu duszpasterstwu. Zawiera m.in. takie działy tematyczne, jak: aplikacje, media i blogi. Głównym jej przesłaniem jest podanie informacji o katolickich mobilnych aplikacjach. Na stronie nie można odnaleźć danych na temat jej twórców.

Ranking 3. (<https://focusoncampus.org/content/5-great-free-catholic-apps>) został przygotowany przez Jonathana Teixeira i zamieszczony na stronie 5 listopada 2013 r. (pomimo zawężenia opcji wyszukiwania rankingu do jednego roku w wynikach pojawił się także ten ranking). Nie podano, w jaki sposób przygotowano ranking. Autor jedynie domyśla się, że jest on osobistą propozycją Jonathana Teixeira. Pod rankingiem zamieścił on informację: „Z tymi pięcioma aplikacjami (...) możesz budować swoją wiarę i dzielić się nią”. Strona, na której pojawił się ten ranking, związana jest z amerykańskim studenckim stowarzyszeniem ewangelizacyjnym – Fellowship of Catholic University Students.

Ranking 4. (<https://canadiancatholic.net/8-catholic-apps-you-should-download-hurry>) został przygotowany przez Josha Canninga, zamieszczony na stronie 10 kwietnia 2016 r. Autor rankingu jest jednocześnie fundatorem Canadian Catholic – społeczności internetowej, zrzeszającej kanadyjskich katolickich studentów.

Strona internetowa www.canadiancatholic.net zbudowana jest z następujących działów tematycznych: kultura, relacje, moralność, duchowość, misja. Przy rankingu nie ma informacji na temat tego, w jaki sposób został on przygotowany.

Wybrane aplikacje opisano na podstawie informacji zawartych w wybranych rankingach, stron internetowych aplikacji (w przypadku tych aplikacji, które takie strony posiadają), informacji zawartych na iTunes.apple.com, a także osobistego doświadczenia w korzystaniu z tych aplikacji.

Laudate zawiera m.in. czytania na każdy dzień, rozważania, informacje o patronie dnia, liturgię godzin w języku łacińskim, łacińską mszę świętą, Biblię, interaktywny różaniec, Koronkę do Miłosierdzia Bożego, Różaniec do Siedmiu Boleści, Koronkę do św. Michała, Drogę Krzyżową i inne modlitwy, wiele podcastów z rozważaniami, Katechizm Kościoła katolickiego, watykańskie dokumenty, Kodeks prawa kanonicznego. Aplikacja ta przygotowana jest w różnych językach, m.in.: angielskim, hiszpańskim, portugalskim, francuskim, niemieckim, holenderskim, słoweńskim, włoskim, indonezyjskim, polskim, słowackim, chorwackim, wietnamskim, chińskim, japońskim. Jest ona darmowa, dostępna na iOS i Androida.

iBrevary zawiera liturgię godzin, rzymski i ambrozjański mszał, czytania mszalne na każdy dzień, informacje o patronie dnia i wiele popularnych chrześcijańskich modlitw. Jest tu możliwość pobrania materiałów na dwa tygodnie w celu odtwarzania ich w trybie offline. Aplikacja ta dostępna jest w dziewięciu językach: angielskim, arabskim, francuskim, niemieckim, włoskim, portugalskim, rumuńskim, hiszpańskim, tureckim. Ta aplikacja jest darmowa, dostępna na iOS, Androida, Kindle i Windows Phone.

Lighthouse Catholic Study Bible App ułatwia studiowanie Biblii. Oprócz samej Biblii zawiera także pokazaną ilość wiedzy na jej temat, między innymi komentarze. Biblia dostępna jest w postaci audio, a także tekstowej z możliwością wykorzystania zakładki i odłożenia lektury na później. Jest darmowa i dostępna w języku angielskim oraz hiszpańskim na iOS i Androida.

Relevant Radio App umożliwi odsłuchanie radiowych programów na żywo, jak również daje dostęp do archiwalnych podcastów na temat życia katolików w dzisiejszym świecie. Zawiera także różaniec w wersji audio. Podczas słuchania można też przesłać do wspólnoty radia prośbę o modlitwę. Interesującą funkcją tej aplikacji jest możliwość rozwoju umiejętności apologetycznych (obrony wiary). Ta aplikacja jest darmowa i dostępna jedynie w języku angielskim na iOS i Androida.

The Catholic Playlist Show App to aplikacja będąca połączeniem podcastów i programów radiowych, w których są prezentowane najnowsze nazwiska artystów ze świata muzyki katolickiej. Jest darmowa i dostępna jedynie w języku angielskim na Androida.

EWTN App ma dostęp do Radia EWTN, archiwalnych i aktualnych nagrań wideo z kanału telewizji EWTN. Zawiera ona także regularnie aktualizowane wiadomości z Watykanu. Również z jej pomocą można sprawdzić program telewizyjny EWTN. Posiada dostęp do Pisma Świętego w wersji audio przygotowanej przez znanych aktorów (EWTN Truth & Life Audio Bible). Ta aplikacja jest darmowa i dostępna w języku angielskim oraz hiszpańskim, dostępna na iOS i Androida.

Confession: A Roman Catholic App to aplikacja pomocna przy spowiedzi, szczególnie podczas robienia rachunku sumienia. Każdy z użytkowników ma własne konto chronione hasłem. Za pomocą tej aplikacji użytkownik może sprawdzić, kiedy ostatnio był u spowiedzi. Może także utworzyć i zapisać listę swoich grzechów na podstawie propozycji podawanych przez aplikację, ułożonych na bazie siedmiu wersji różnych rachunków sumienia. Aplikacja ta pomaga przygotować się do spowiedzi po kątem wieku, płci, powołania, stanu cywilnego. Zawiera także pomoce duchowe dla diakonów i seminarzystów. Dostępna jest w języku angielskim, włoskim, hiszpańskim i portugalskim. Aplikacja ta jest płatna (kosztuje 1,99 dolara), dostępna na iOS i Androida.

Catholic Mass Time Church Directory dostarcza informacji na temat godzin mszy świętej w miejscowości pobytu, zamieszkania, szczególnie przydatna podczas wakacji, wyjazdu służbowego. W aplikacji tej można zaznaczyć sobie kościoły, w których już się było. Szybko podaje godzinę mszy świętej w najbliższym kościele, wskazując jednocześnie z pomocą GPS jego lokalizację. Ta aplikacja jest darmowa i dostępna jedynie w języku angielskim, ale dla wszystkich kontynentów, wielu państw (*Mapa geograficzna aplikacji Catholic Mass Time Church Directory* 2016), w tym także dla Polski (*Polska wersja aplikacji Catholic Mass Time Church Directory* 2016). Dostępna jest na iOS.

The Pope App zawiera najnowsze informacje na temat papieża, dostarczane przez media watykańskie, m.in. przez oficjalną watykańską stronę informacyjną (News.va). Umożliwia śledzenie na żywo wydarzeń związanych z papieżem. Posiada również dostęp do papieskich zdjęć, tweetów, pełnych tekstów homilii, przemówień papieża i linków do wszystkich watykańskich mediów. Pozwala zobaczyć Watykan na żywo dzięki webcams umieszczonych w różnych częściach placu św. Piotra. Ta aplikacja jest darmowa, dostępna w języku angielskim, francuskim, włoskim, portugalskim i hiszpańskim na iOS.

iPieta zawiera Pismo Święte, dokumenty Kościoła, teksty religijne, modlitwy, kalendarz liturgiczny, różne katechizmy (np. rzymski, baltimorski, doktryny chrześcijańskiej, św. Tomasza z Akwinu), komentarze Ojców Kościoła do Ewangelii. Niektóre modlitwy dostępne są także w wersji audio. Ta aplikacja jest darmowa i dostępna w języku angielskim, francuskim, niemieckim, hiszpańskim, tureckim na iOS i Androida.

Catholic Mega App zawiera liturgię godzin, czytania na każdy dzień, porządek mszy świętej, modlitwy. Posiada także funkcję cyfrowej modlitwy różańcowej, Koronki do Miłosierdzia Bożego (aplikacja pomaga w odliczaniu paciorków). Umożliwia także komunikację między jej użytkownikami w celu wspólnej modlitwy oraz dyskusji. Daje też dostęp do watykańskich mediów społecznościowych, np. do Twittera papieża. Zawiera przegląd i recenzję filmów, a także życiorysy świętych – patrona na każdy dzień, dostęp do tekstów „L'Osservatore Romano”, również do podcastów „Modlitwa w drodze”. Posiada dostęp do katolickiej galerii sztuki, muzyki chrześcijańskiej, tematyki pro life, wydarzeń aktualnych, narodowych, społecznych i formacyjnych programów, informacji o wydarzeniach katolickich, duszpasterstwie młodzieży. Aplikacja dostępna jest w językach: angielskim, arabskim, katalońskim, czeskim, duńskim, holenderskim, fińskim, francuskim, niemieckim, greckim, hebrajskim, węgierskim, indonezyjskim, włoskim, japońskim, koreańskim, norweskim, polskim, portugalskim, rumuńskim, rosyjskim, chińskim, hiszpańskim, szwedzkim, tureckim. Aplikacja ta jest darmowa i dostępna na iOS i Androida.

Catholic Church App umożliwia kontakt z parafiami, diecezjami w Stanach Zjednoczonych, także ze Stolicą Apostolską. Daje dostęp do wiadomości z Watykanu, materiałów filmowych z papieżem, codziennych czytań, komentarzy katolickich przywódców. Pomaga zlokalizować wybrany kościół, znaleźć adres internetowy parafii, diecezji. Daje dostęp do zawartości strony Konferencji Episkopatu USA. Zawiera kalendarz wydarzeń. Aplikacja ta jest darmowa, dostępna w języku angielskim i hiszpańskim na iOS i Androida.

Catholic's Companion zawiera najbardziej popularne modlitwy, różaniec interaktywny, także w formie audio, Biblię audio, codzienne czytania mszalne, mszę online (z EWTN), liturgię godzin, informację na temat patrona dnia, katolickie wiadomości z całego świata. Umożliwia ona uruchomienie alertu, przypominającego o modlitwie, wyszukanie najbliższej lokalnej parafii. Aplikacja ta jest darmowa i dostępna w języku angielskim (w odmianie amerykańskiej) na Windows Phone.

Pocket Catholic zawiera dostęp do EWTN audio, codzienne czytania, praktyczne modlitwy, formularz mszy świętej, formularz sakramentu pojednania, modlitwy na Wielki Post, na czas adoracji Najświętszego Sakramentu. Umożliwia znalezienie najbliższego kościoła. Aplikacja ta jest darmowa i dostępna w języku angielskim na Androida.

Catholic Droid umożliwia dostęp do Biblii online w różnych tłumaczeniach, różańca wibrującego w momencie przesuwania paciorków. Zawiera rachunek sumienia, modlitwy, podstawowe prawdy wiary – przykazania, Siedem Darów Ducha Świętego, Anioł Pański, także tweety papieża, watykańskie wiadomości, czytania na każdy dzień. Aplikacja ta jest darmowa i dostępna w języku angielskim na Androida.

FOCUS Equip zapewnia darmowe elektroniczne studiowanie Biblii, serię *How – to series* na temat Biblii, ewangelizacji, bycia uczniem. Umożliwia także dostęp do nagrań wideo i pełnej wersji audio różnych wystąpień na konferencjach FOCUS (Fellowship of Catholic University Students). Aplikacja ta jest darmowa i dostępna w języku angielskim na Androida, iOS i Windows Phone.

Mea Culpa jest pomocna w przygotowaniu się do spowiedzi, zawiera rachunek sumienia, modlitwy przed spowiedzią i po, sekcję z pytaniami i odpowiedziami dotyczącymi spowiedzi. Pytanie można przesłać e-mailem. Sercem tej aplikacji jest rachunek sumienia podzielony na zakładki: grzechy lekkie, ciężkie i popełnione. Istnieje możliwość stworzenia listy grzechów. Grzechy zaznaczone pojawiają się w zakładce grzechy popełnione. Obok wybranych grzechów pojawia się konkretna, adekwatna do niego porada. Obok grzechu użytkownik, jeśli jest taka potrzeba, może zrobić notatkę. Po spowiedzi i otrzymaniu rozgrzeszenia można

kliknąć *clear*, po czym resetuje się lista grzechów. Aplikacja ta pozwala też śledzić daty, terminy spowiedzi, dzięki czemu użytkownik wie, kiedy był ostatnio u spowiedzi. Swoje konto w aplikacji można zabezpieczyć hasłem. Aplikację można również nastawiać tak, by przypominała o codziennym rachunku sumienia. *Mea Culpa* jest darmowa i dostępna w języku angielskim na iOS.

Truth & Life zawiera tekst Pisma Świętego. Jest on synchronizowany z wersją audio dla Nowego Testamentu. Podczas korzystania z aplikacji użytkownik ma bezpośredni dostęp do czytanego właśnie biblijnego wersu, co umożliwia usłyszenie i zobaczenie tekstu biblijnego. Wbudowana playlista do całego Nowego Testamentu podzielona jest na 40 dni. Można ją także przestawić na chronologiczny porządek. Istnieje tu możliwość sporządzenia własnej playlisty z wybranych wersetów Pisma Świętego. Nagranie audio zawiera muzykę i różne efekty dźwiękowe pomagające wyobrazić sobie scenierię, kontekst wydarzenia, sytuację, do której odnosi się tekst. Aplikacja ta udostępnia także komentarze do poszczególnych fragmentów Biblii. Czytane są one przez ponad 70 znanych aktorów. Posiada również codziennie czytania mszalne, wiadomości katolickiej agencji informacyjnej, dostęp do zasobów EWTN, do strony Jeffa Cavinsa, bpa Roberta Barrona, ks. Jamesa McIlhone'a i wielu innych. Aplikacja ta jest darmowa, dostępna w języku angielskim i hiszpańskim na iOS, Androida, Kindle, Nooka i PC.

The Catholic Answers App pozwala słuchać programów prowadzonych przez Patricka Coffina – na żywo lub w wersji archiwalnej. Jest to jeden z najbardziej popularnych programów wśród katolickich programów w USA. Nadawany jest codziennie, trwa dwie godziny i dotyczy katolickiej apologii, ewangelizacji oraz szeroko pojętego życia chrześcijańskiego (doktrynalne kontrowersje, troski rodzinne, problemy społeczne, ewangelizacja, etyka); program jest dostępny na stronie radia: <http://www.catholic.com/radio>. Program ten, tworzony i nadawany na żywo, łączy słuchaczy z gośćmi, biorącymi udział w dyskusji, znaczącymi liderami Kościoła, naukowcami, siostrami, księżmi, kardynałami. Aplikacja ta jest darmowa i dostępna w języku angielskim na iOS i Androida.

Examen Prayer przypomina użytkownikowi każdego dnia o modlitwie rachunkiem sumienia. W tym czasie pomaga mu przejść przez jej etapy z pomocą kierownika duchowego – ks. Michaela Denkema. W życiu duchowym są trzy głosy: jeden głos to nasz głos, drugi głos – głos Przeciwnika, i trzeci głos to głos Boga. Ta aplikacja pomaga użytkownikowi być świadomym tych głosów, ułatwia słuchanie głosu Boga i odrzucanie głosu, który nie pochodzi od Boga. Za pomocą aplikacji można prowadzić dziennik, dzięki czemu użytkownik trzyma się codziennych postanowień i wzrasta w codziennym życiu modlitwy. Pomaga ona także reflektować i dokonywać zmian w życiu, co przybliży do Boga. Tematyka i założenie aplikacji oparte są na duchowości św. Ignacego Loyoli, który uważał, że rachunek sumienia jest najważniejszą modlitwą. Zawiera wersetów Pisma Świętego, przypomina o modlitwie, rachunku sumienia, postanowieniach podjętych, tutorial, lekcje duchowości krok po kroku. Dziennik jest zabezpieczony hasłem. Istnieje także możliwość połączenia się z chmurą, dzięki czemu można zsynchronizować różne urządzenia, czasomierz modlitwy, linki do „Daily Readings”, „Church Finder” and „CatholicsCome Home”. Aplikacja jest darmowa, dostępna w języku angielskim na iOS i Androida.

Bible in One Year to aplikacja, za pomocą której użytkownik każdego dnia otrzymuje psalm, a także czytania ze Starego i Nowego Testamentu. Do tych tekstów Nicky Gumbel przedstawia komentarze (w wersji tekstowej oraz audio), co umożliwia świeże i aktualne ich rozumienie. Można je odsłuchiwać online i offline (po wcześniejszym pobraniu). Te komentarze aktualizowane są każdego dnia i tak przygotowane, by treścią odpowiadały na różne życiowe sytuacje. Aplikacja jest darmowa, dostępna w języku angielskim i uproszczonym chińskim na iOS i Androida.

Catholic Herald Magazine App jest związana z brytyjskim tygodnikiem „Catholic Herald Magazine”, w którym publikowane są wiadomości, wywiady, komentarze, recenzje. Jest synchronizowana ze stroną www.catholicherald.co.uk. Aplikacja jest płatna – dostęp do pojedynczego wydania „Catholic Herald Magazine” kosztuje 1,49 funta, trzymiesięczny – 5,99 funta, roczny – 15,99 funta; dostępna w języku angielskim na iOS i Androida.

Weryfikacja hipotez, wnioski i podsumowanie

Po dokonaniu analizy literatury przedmiotu oraz przetestowaniu wybranych dwudziestu dwóch aplikacji religijnych można przedstawić kilka najważniejszych wniosków.

W pierwszej kolejności, zgodnie z pytaniami badawczymi postawionymi na początku niniejszego artykułu, można scharakteryzować zawartość mobilnych aplikacji religijnych, a także sposób prezentowania w nich treści religijnych. Wszystkie analizowane aplikacje są przygotowane w wersji anglojęzycznej, na wysokim poziomie technicznym i merytorycznym; większość dostępna na iOS i Androida. Dodatkowo większość z nich oferuje także wersję dla innych języków nowożytnych. Większość z tych aplikacji, a dokładnie czternaście, ma charakter modlitewnika mobilno-interaktywnego. W tej liczbie uwzględniono także te, które służą do studiowania bądź też czytania Biblii. Jedna z nich ma charakter geolokalizacyjno-informacyjny (Catholic Mass Time Church Directory). Osiem z tych aplikacji powiązanych jest z innymi mediami – prasą, radiem lub telewizją (np. Relevant Radio App, EWTN App, Truth & Life, Catholic Herald Magazine App). W tym przypadku są one rozszerzeniem danego medium. Dziesięć z nich ma dostęp do bieżących wydarzeń z życia Kościoła (np. Relevant Radio App, EWTN App, The Pope App, Catholic Mega App). Siedem z nich ma dostęp do Biblii. Większość tych aplikacji jest darmowa. Niektóre z nich mają charakter specjalistyczny, tematycznie są zawężone. Są to aplikacje służące do przygotowania się do spowiedzi (np. Confession, Mea Culpa). Są one spersonalizowane – dają możliwość utworzenia osobistego konta z hasłem. Zebrane dane jednoznacznie potwierdzają hipotezę 1 („Mobilne aplikacje katolickie zawierają pomoce do zdobywania wiedzy religijnej oraz praktykowania wiary katolickiej”). Większość z nich umożliwia użytkownikowi dostęp do wiedzy religijnej – do Biblii, katechizmu, dokumentów Tradycji Kościoła, przemówień i homilii papieża, bieżących informacji z życia Kościoła, treści apologetycznych dotyczących ważnych i aktualnych zagadnień wiary katolickiej i moralności, również większość z nich stanowi narzędzie praktykowania religijności. Są to przede wszystkim te aplikacje, których celem jest przygotowanie użytkownika do korzystania z sakramentów (np. spowiedzi) oraz pomoc w praktykach pobożnościowych (np. w modlitwie).

Następnie można odnieść się do sposobu prezentowania treści religijnych w analizowanych mobilnych aplikacjach katolickich. Poprzez różnego rodzaju techniczne i informatyczne możliwości (np. alerty przypominające o terminie kolejnej spowiedzi i czasie na modlitwę, wibrujący różaniec, materiały przygotowane w infografice, szybki dostęp do wybranej treści religijnej, geolokalizacyjne oprogramowanie, interaktywność) wyraża ona nową formę prezentacji danych w sposób prosty, przyjazny, mobilny i dostępny na wyciągnięcie ręki, w kieszeni. Można zauważyć, że w tych technologicznych rozwiązaniach ważny jest koncept, intuicyjne i szybkie obsługiwanie aplikacji. Taki sposób prezentacji treści religijnych można uznać za atrakcyjny i łatwy w obsłudze (zob. hipoteza 2 – „Mobilne aplikacje katolickie prezentują treści religijne i pomoce praktykowania wiary w sposób atrakcyjny i łatwy w użytkowaniu”).

Na tym etapie można zaproponować definicję mobilnej aplikacji religijnej i jej funkcji. Mobilna aplikacja religijna jest to użytkowy program komputerowy przeznaczony na urządzenia mobilne lub inne nośniki cyfrowe, umożliwiający szybki dostęp do wiedzy religijnej i pomocy w praktykowaniu religijności. Innymi słowy, aplikacja religijna jest narzędziem rozwoju kompetencji wiary, rozumianej jako wiedza religijna, umiejętności i postawy (autor po raz pierwszy pojęcia „wiera jako kompetencja” użył w: Marcyński 2013: 19). Wśród funkcji aplikacji religijnych można wyróżnić:

- informacyjną – ta funkcja odnosi się do aplikacji, która stwarza użytkownikowi szybki i prosty dostęp do wiedzy religijnej, informacji na tematy związane z życiem Kościoła lokalnego lub powszechnego. Zawiera ona np. dane na temat sprawowanej w pobliżu lub w konkretnej parafii mszy świętej lub treści związane ze Stolicą Apostolską i papieżem; rozwija głównie wiedzę religijną;
- formacyjną – ta funkcja odnosi się do aplikacji, której celem jest pomoc w praktykowaniu wiary. Służy głównie do pomocy w modlitwie i praktykach religijnych. Tego typu aplikacja zawiera najczęściej Pismo Święte, liturgię godzin, rachunek sumienia, rozważania i inne różne modlitwy; może pomagać w rozwijaniu umiejętności i kształtowaniu postaw religijnych;
- informacyjno-formacyjną – ta funkcja odnosi się do aplikacji zawierających elementy jednocześnie informacyjne oraz formacyjne. Tego rodzaju aplikacja umożliwia zdobywanie wiedzy religijnej oraz

ćwiczenie się w praktykach religijnych, a tym samym zdobywanie umiejętności i kształtowanie postaw religijnych.

Z analizy wybranych aplikacji religijnych wynika także, że pełnią one funkcję dodatkową – komunikacyjną i rozrywkową. Religijne aplikacje mobilne mogą być narzędziem pomocy w komunikacji religijnej (Absolut – człowiek; Absolut – grupa; Absolut – instytucja). Szczególnie w tym zakresie przydatne mogą być formacyjne mobilne aplikacje religijne, a także informacyjno-formacyjne. To one mogą stanowić pomoc w rozwoju kompetencji wiary. Ułatwiają, ale też przez swą formę uatrakcyjniają zdobywanie i pogłębianie wiedzy religijnej, koniecznej dla budowania umiejętności i kształtowania postaw religijnych.

Mobilne religijne aplikacje mogą dodatkowo pełnić funkcję rozrywkową. Przykładem tego jest aplikacja The CatholicPlaylist Show App, za pośrednictwem której można słuchać najbardziej popularnej muzyki chrześcijańskiej wraz z możliwością oddania przez użytkownika aplikacji głosu na ulubiony utwór. Innym przykładem jest aplikacja FOCUS Equip adresowana szczególnie do młodzieży, przygotowana przez studenckie stowarzyszenie Fellowship of Catholic University Students. Ma ona charakter ewangelizacyjny i jest budowana według nowoczesnych standardów technologicznych z dużą dozą interaktywności (możliwość prowadzenia bloga, połączenie z mediami społecznościowymi).

Badania literatury przedmiotu oraz wyżej wymienionych mobilnych aplikacji religijnych pozwala dostrzec to, w jakim znaczeniu komunikacja mobilna zmienia komunikację społeczną (zob. hipoteza 3). Jak już wyżej wspomniano, za Tomaszem Gobanem-Klasem, środki przekazu wpływają na komunikację i jej proces, stąd też w tym kontekście urządzenia mobilne i programy komputerowe przygotowane na ich użytek stają się znakiem i symptomem nowego paradygmatu komunikacji społecznej. Poczta elektroniczna, komunikatory internetowe czy media społecznościowe zmieniają międzyludzką, instytucjonalną i masową komunikację. W tym kontekście mówi się o zmediatyzowanej komunikacji (zob. Idzikowski 2012: 113-148; Adamski 2012), w której odległość, przestrzeń i czas nie stanowią przeszkody. Sieć to miejsce na kształtowanie ludzkiej wyobraźni (zob. Siuda 2010: 7-8). Mobilne aplikacje i nowe sposoby łączenia technologii, czyli konwergencja, są dzisiaj głównymi obszarami rozwoju komunikacji mobilnej (zob. Fiut 2011: 13-26; Jenkins 2007: 11-12). Już nie tyle Internet, ile mobilność i mobilne aplikacje stają się motorem jego atrakcji (zob. Robak 2012: 214-227). Dzięki komunikacji internetowej oraz narzędziom mobilnym człowiek zyskał większe komunikacyjne i informacyjne możliwości (zob. Goban-Klas 2006). Ta komunikacja mobilna charakteryzuje się następującymi cechami i tym samym wnoszą one zmiany w paradygmacie komunikacji społecznej: mobilność, personalizacja, szybkość, otwartość, czas teraźniejszy, technologia, społeczność, interakcja, cyfrowość, bezpośredniość i łatwość, wygoda użytkowania (zob. Kopecka-Piech 2013: 11-20). Wymienione właściwości dały się również zauważyć w analizowanych mobilnych aplikacjach religijnych.

Ten nowy paradygmat komunikacji społecznej dobrze obrazuje m.in. Twitter, pełniący nie tylko funkcję komunikacyjną, ale także informacyjną. Jego natura wyraża się w szybkim przekazie w czasie teraźniejszym, interakcji, cyfrowości, bezpośredniej komunikacji i możliwości budowania społeczności. Twitter oddaje współczesne tętno świata. Sto czterdzieści znaków sprawia, że nie ma już miejsca na rozbudowane komunikaty. Ten komunikator oddaje naturę mobilnej aplikacji, która opiera się na sile słowa. Wydaje się on być przykładem, który dobrze obrazuje współczesny świat komunikacji medialnej, charakteryzowany szybkim przekazem i natychmiastowością, krótkim, esencjonalnym komunikatem.

Aplikacja mobilna zmienia paradygmat komunikacji społecznej, ale także religijnej (zob. hipoteza 3). Komunikacja mobilna zmienia komunikację religijną, nadając jej nowy, aplikacyjny format przekazu i odbioru treści religijnych. Mobilne aplikacje religijne umożliwiają i jednocześnie wymuszają przeniesienie i przetłumaczenie, w mniejszym lub większym stopniu, treści i zasobów religijnych na język komunikacji mobilnej (zob. Marcyński 2013: 13-22). Biorąc pod uwagę to, że komunikacja religijna jest częścią komunikacji społecznej i rozgrywa się w jej obszarze, to novum paradygmatu komunikacyjnego przenosi się także na komunikację religijną. A zatem cechy mobilnej komunikacji religijnej to: mobilność, personalizacja treści (np. aplikacja Mea Culpa), szybkość przekazu, interakcja, społeczność (np. aplikacja FOCUS Equip – połączenie z mediami społecznościowymi), łatwość i wygoda w użytkowaniu (np. aplikacja Catholic Mass Time Church Directory).

Nowy paradygmat komunikacji społecznej i religijnej wyraża nowy sposób prezentowania treści religijnych, a także samej religii. Można nawet zauważyć, że niejako narzuca nowy sposób myślenia – „myślenia aplikacjami” (zob. Jenkins 2007: 79-86; Marcyński 2011: 67-79). Myśleć aplikacjami to być „architektem informacji” (AI). Terminu tego po raz pierwszy użył w 1976 r. Richard Saul Wurman. Sam zaś koncept istnieje od momentu pojawienia się komunikacji, czyli od zawsze. „Metody i techniki architektury informacji zostały zapożyczone z rozmaitych dziedzin praktycznych, m.in. projektowania wizualnego, projektowania informacji, bibliotekarstwa, psychologii poznawczej, inżynierii czynników ludzkich, dziennikarstwa i edytorstwa” (zob. Skórka 2010). Podstawową cechą „architektury informacji” jest projektowanie zorientowane na użytkownika, mające zapewnić wygodne korzystanie z informacji w każdej formie. Trzeba zaprezentować informację, podać ją w sposób przyjazny, szybki, mobilny. Informacja potrzebuje architektury, tak jak budowa domu czy miasta (zob. Dillon 2002: 821-823; Rosenfeld, Morville 1998).

„Pojedyncze wydanie niedzielnego »New York Timesa« zawiera więcej faktów, niż ktokolwiek potrafiłby sobie wyobrazić jeszcze kilkaset lat temu. W roku 1472 najlepsza biblioteka uniwersytecka na świecie w Queens College w Cambridge była w posiadaniu 199 książek. Dzisiaj co roku drukuje się na świecie 300 tys. nowych książek. Światowe zasoby internetowe zawierają ponad dwa miliardy stron WWW – do tego należy dodać prawie 12 tys. elektronicznych baz danych (w porównaniu z zaledwie 301 w roku 1975), a także szeroką ofertę filmów i innych produktów medialnych” (zob. Fazlagić 2010). W książce pt. *We Are All Weird* Seth Godin wylicza, że „co dwa dni ludzkość produkuje taką masę informacji, jaką produkowała między 20 tys. lat p.n.e. a rokiem 2003, zatem przed eksplozją Internetu” (zob. Mistewicz 2013; Krzysztofek 2013: 15-33). Codziennie do człowieka dociera ogrom informacji i dlatego nie może on sobie z nimi poradzić. Potrzebuje uproszczonej informacji, ale jednocześnie wyczerpującej. Napływ i powiększająca się ilość informacji wymaga nowych kompetencji – od nadawców, czyli od tych, którzy te wiadomości generują, przekazują, tworzą, ale także od odbiorców, czyli od tych, którzy informacji potrzebują i tej właściwej poszukują. Do tych umiejętności zalicza się upraszczanie, nadawanie znaczenia, przekazywanie w prostszej formie, a także zdolność myślenia, przypominającego naturę, sposób funkcjonowania aplikacji mobilnych. A zatem podstawą tych nowych kompetencji komunikacyjnych jest zmiana myślenia.

Reguły mobilnej aplikacji religijnej

Myślenie aplikacjami to wyzwanie dla różnych instytucji, środowisk, także dla Kościoła. Ten, który zdobędzie tę umiejętność, będzie potrafił niejako przetłumaczyć znane od wieków treści religijne na język aplikacji. Na podstawie analizy popularnych aplikacji religijnych, a także literatury przedmiotu można zaproponować pewne reguły mobilnej aplikacji religijnej. Niektóre z nich są obecne w literaturze, a inne zostały zaproponowane przez autora. Mogą one być także traktowane jako wytyczne dla jej twórców.

Reguła KISS – „Keep it simple, stupid” – oznacza „nie komplikuj, głupku” lub „proszę trochę prościej, głupcze”. Wyraża potrzebę upraszczania spraw, przekazywania informacji w wersji skróconej, prostej (zob. Miczka 2008: 204-212; Panek 2016: 8). W myśl tej reguły aplikacja powinna być łatwa w obsłudze i prosta w odbiorze. Może ona odnosić się do trudnych, ważnych kwestii, ale jej przekaz powinien być prosty (zob. Šmid 2001: 86).

Reguła FON – „Focus on needs” – oznacza „koncentruj się na potrzebach”. Wyraża konieczność powoływania się na potrzeby ludzi, zakłada zdolność rozumienia ludzkich potrzeb; aplikacja powinna rozwiązywać problemy jej użytkownika. Przykładem odczytania ludzkich potrzeb jest geolokalizacja i GPS. Dzięki informacjom podanym przez internautę w sieci GPS gromadzi dużą wiedzę na jego temat, także na temat jego potrzeb. Zna jego lokalizację i potrafi mu podpowiedzieć, co znajduje się w pobliżu i w jaki sposób tam dotrzeć. Informacja w sieci przestała już być masowa, a stała się zindywidualizowana i coraz dokładniej trafia w oczekiwania konsumenta. Chodzi o docieranie do odbiorcy akurat z tym, czego potrzebuje. Stworzenie aplikacji w myśl tej reguły wymaga wejścia w położenie odbiorcy i wycucia świata, jakim żyje, problemów, myśli, marzeń, jakie mu towarzyszą (Katz). Religijna aplikacja odpowiada na potrzeby religijne, w które wpisują się potrzeby modlitwy, rozumienia wiary, poczucia sensu życia, bliskości Boga, rozwoju życia duchowego.

Reguła CCTWN – „Connect Christian teaching with needs” – oznacza „połącz treści chrześcijańskie z potrzebami”. Wyraża konieczność połączenia różnych potrzeb człowieka (nie tylko religijnych)

z chrześcijaństwem. Z ogromnej ilości treści religijnych warto wybrać te, które konkretnie odpowiadają na dzisiejsze potrzeby ludzi. Dobra aplikacja religijna odpowiada na konkretną potrzebę człowieka i dostarcza mu odpowiedzi na nurtujące go pytania: Jak być szczęśliwym? Czym jest miłość? Jak kochać siebie i drugiego człowieka? Jak mądrze żyć? W jaki sposób rozwijać się w pracy? Jak osiągać sukcesy? Jak sobie radzić z porażkami? Jak żyć zgodnie z Ewangelią w dzisiejszym świecie? Odpowiedzi na te pytania znajdują się w Biblii, w Tradycji Kościoła. Dobra aplikacja religijna potrafi treści i zasoby religijne przekazać w atrakcyjnej formie i w nowym języku.

Reguła NBGOQ – „Never be greedy of quality” – oznacza „nigdy nie skąp na jakości”. Wyraża potrzebę tworzenia aplikacji na wysokim poziomie merytorycznym, a także technicznym. By zapewnić merytorycznie wysoki poziom aplikacji, powinno się zgromadzić wokół niej takie osoby, które rzeczywiście potrafią „myśleć aplikacjami”. Mają zdolność upraszczania trudnego przekazu, ale przy tym zachowują jego właściwe przesłanie. Mają dużą wiedzę religijną i potrafią ją przekazać w sposób prosty i atrakcyjny. Mają świadomość, że aplikacja religijna ma za zadanie towarzyszyć w zdobywaniu wiedzy religijnej i praktykowaniu religii. Nie tylko treść zawarta w aplikacji, lecz także technika odpowiada na potrzeby użytkownika. Jeśli aplikacja nie jest przygotowana na dobrym poziomie merytorycznym bądź też technicznym, wówczas jest ona przez użytkownika porzucana (Gary).

Reguła tworzenia religijnych aplikacji może być więcej. Te wymienione wydają się jednymi z najważniejszych. Z jednej strony aplikacja może mieć „bardzo rozbudowaną funkcjonalność i zawierać wiele elementów interaktywnych bądź multimedialnych”, a z drugiej „może mieć skrajnie prostą konstrukcję, zorientowaną na jak najlepsze wykonanie jednego zadania” (Robak 2012: 224). Podsumowując te reguły, można stwierdzić, że aplikacje mobilne wpisują się w język korzyści. Spełniają konkretne potrzeby użytkownika. Zatem umiejętności techniczne w tworzeniu aplikacji oraz zdolność rozumienia potrzeb człowieka prowadzą twórców aplikacji do sukcesu, do większej jej efektywności.

Zakończenie

Mobilne aplikacje religijne wyrażają nowy sposób komunikacji społecznej i religijnej. Są one użytkowymi programami komputerowymi, które umożliwiają zdobywanie wiedzy religijnej, obcowanie z treściami religijnymi, a także mogą stanowić pomoc w praktykowaniu religijności. Treści religijne przedstawiają w prostej i atrakcyjnej formie. Celem tego opracowania było przeanalizowanie zawartości i form wybranych aplikacji religijnych, aczkolwiek w przekonaniu autora warto zbadać następujące zagadnienia: Na ile mobilne aplikacje religijne pomagają w zdobywaniu wiedzy religijnej i praktykowaniu religijności? Czy ich forma przekazu i sposób podania treści religijnych wpływa na większe zainteresowanie religią? Czy mobilne aplikacje religijne pomagają w rozwijaniu relacji z Absolutem? Interesującym, a jednocześnie ważnym zagadnieniem byłoby przeprowadzenie badania wśród użytkowników tychże aplikacji religijnych w celu zweryfikowania ich postawy religijnej, tego, na ile one pomagają rozwijać postawę religijną katolików. Osobnym zagadnieniem, godnym uwagi, mogłoby być zbadanie „religijności aplikacyjnej”: czy ona istnieje? Na podstawie przeprowadzonej analizy trudno wywnioskować więcej na ten temat. Można jedynie postawić hipotezę, że z taką „religijnością mobilną” mamy do czynienia. Charakteryzuje się ona uproszczoną, skrótową wersją religijności (zob. Campbell 2004: 81-99; Campbell 2013: 680-694). Autor wyraża nadzieję, że prezentowane opracowanie stanie się impulsem do dalszych badań nad mobilnymi aplikacjami religijnymi, a także do dyskusji w środowisku duszpasterskim i naukowym.

Bibliografia

- Adamski A. (2012), *Media w analogowym i cyfrowym świecie. Wpływ cyfrowej rewolucji na rekonfigurację komunikacji społecznej*. Warszawa: Elipsa.
- Best Android apps of 2016: 28 apps you must try*, <https://www.androidpit.com/best-android-apps> [dostęp: 14.07.2016].

- Campbell A.H. (2004), *Challenges Created by Online Religious Networks*. „Journal of Media and Religion” 3/2: 81-99.
- Campbell A.H. (2013), *Religion and the Internet: A microcosm for studying Internet trends and implications*. „New Media Society” 5: 680-694.
- Castells M. (2007), *Spółczesność sieci, tł. M. Marody*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Castells M. (2013), *Władza komunikacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dillon A. (2002), *Information Architecture in JASIST. Just Where Did We Come From?* „The Journal of the Society for Information Science and Technology” 10: 821-823.
- Dobek-Ostrowska B. (2002), *Podstawy komunikowania społecznego*. Wrocław: Astrum.
- Draguła A. (2005), *Ewangelizacja w erze komputerów*. „Ethos” 69-70: 397-405.
- Draguła A. (2009), *Eucharystia zmediatyzowana. Teologiczno-pastoralna interpretacja transmisji Mszy Świętej w radiu i telewizji*. Zielona Góra: Vers Wydawnictwo Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej.
- Drożdż M. (2008), *Troska o przekaz wiary w mediach*. „Polonia Sacra” 22: 53-78.
- Dwornik B. (2013), *Mobilny tort już pokrojony. Ale czy na długo?* [w:] R. Ocetkiewicz (red.), *Aplikacje mobilne. Raport Interaktywnie.com*, <http://interaktywnie.com/download/68> [dostęp: 22.07.2016].
- Eadicicco L. (2016), *People Spent an Insane Amount of Money on Apps This Year*, <http://time.com/4169153/apple-app-store-stats-2015/> [dostęp: 18.07.2016].
- Eilers F.J. (red.) (2002), *Church and Social Communication in Asia. Documents, Analysis, Experiences, Logos*. Manila: Logos Divine Word Publications.
- Fazlagić J.A. (2010), *Zjawisko „nadmiaru informacji” a współczesna edukacja*. „E-mentor” 4, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/36/id/773> [dostęp 13.07.2016].
- Filipiak M. (2004), *Homo communicans. Wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Fiske J. (1999), *Wprowadzenie do badań nad komunikowaniem*. Wrocław: Astrum.
- Fiut I. (2011), *Konwergencja mediów a komunikowanie*. [w:] K. Pokorna-Ignatowicz, J. Bierówka (red.), *„Stare media w obliczu „nowych”, „nowe” w obliczu „starych”*. Kraków: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, s. 13-26.
- Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D. (2001), *Metody badawcze w naukach społecznych*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Gary R., *Why 95% of Mobile Apps are Abandoned – and Tips to Keep Your Apps from Becoming Part of that Statistic*, http://www.nuance.com/ucmprod/groups/enterprise/@webenus/documents/collateral/nc_020218.pdf [dostęp 19.07.2016].
- Giddens A. (2002), *Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce ponowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Giemza B. (2005), *Internet w Kościele – Kościół w Internecie. Refleksje teologiczno-pastoralne*. „Ethos” 69-70: 406-425.
- Goban-Klas T. (2006), *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Griffin E. (2003), *Podstawy komunikacji społecznej*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Idzikowski M. (2012), *Internet jako nowa forma komunikacji*. [w:] B. Bylicka (red.), *Wychowanie do wartości w świecie cyberkultury*. Toruń: Wydawnictwo UMK, s. 113-148.
- Jenkins H. (2007), *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*. Warszawa: WAiP.
- Jepson P., Ladle R.J. (2015), *Nature apps: Waiting for the revolution*. *Nature apps: Waiting for the revolution*, https://www.researchgate.net/publication/282876912_Nature_apps_Waiting_for_the_revolution [dostęp: 14.07.2016].
- Jolyon M., Marriage S. (red.) (2003), *Mediating Religion. Conversations in Media, Religion and Culture*, London: T&T Clark.
- Karch M. (2016), *Apps*, http://google.about.com/od/a/g/apps_def.html [dostęp 16.07.2016].
- Katz B., *Create apps that focus on end-user needs first*, <http://searchmobilecomputing.techtarget.com/feature/Create-apps-that-focus-on-end-user-needs-first> [dostęp 19.07.2016].

- Kofski J. (2002), *The Asian Research Center for Religion and Social Communication (ARC)*. [w:] F.J. Eilers (red.), *Church and Social Communication in Asia. Documents, Analysis, Experiences, Logos*. Manila: Logos Divine Word Publications, s. 129-134.
- Kopecka-Piech K. (2013), *Aplikacje mobilne: innowacyjność, sytuacyjność i personalizacja komunikacji marketingowej i wizerunkowej*. „Nowe Media” 4: 11-20.
- Krzysztofek K. (2013), *Nowe media totalne – intruz w naszych domach*. [w:] K. Pokorna-Ignatowicz, S. Jędrzejewski, J. Bierówka (red.), *Nowe media a praktyki komunikacyjne*. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, s. 15-33.
- Kuczwał D. (2010), *Internet w duszpasterstwie Kościoła katolickiego*. „Perspectiva” 1: 70-95.
- Kuruwilla C., *Religious mobile apps changing the faith-based landscape in America*, <http://www.nydailynews.com/news/national/gutenberg-moment-mobile-apps-changing-america-religious-landscape-article-1.152700> [dostęp: 14.07.2016].
- Lamb P. (2010), *Church in a Pocket: Mobile Apps for Religious Engagement*, http://www.huffingtonpost.com/paul-lamb/church-in-a-pocket-mobile_b_654247.html [dostęp: 14.07.2016].
- Lessl T.M. (1993), *Toward a Definition of Religious Communication: Scientific and Religious Uses of Evolution*. „Journal of Communication & Religion” 16/2: 127-138.
- Lisowska-Magdziarz M. (2004), *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Maigret E. (2012), *Socjologia komunikacji i mediów*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Mapa geograficzna aplikacji Catholic Mass Time Church Directory*, <http://www.thecatholicdirectory.com/index.cfm?worldmap=true> [dostęp: 20.07.2016].
- Marcyński K. (2011), *Od informacyjnego zawatu do skarbcza mądrości – surfowanie po Internecie*. [w:] A. Adamski, M. Laskowska (red.), *Nowe media – możliwości i pułapki*. Poznań-Opole: Scritporium, s. 67-79.
- Marcyński K. (2013), *Media – Applied Science dla wiary. Media – Applied Science for the faith*. [w:] A. Gralczyk, K. Marcyński, M. Przybysz (red.), *Media w transformacji*. Warszawa: Elipsa, s. 13-22.
- Marcyński K. (2016), *Komunikacja religijna i media*. Kraków: Petrus.
- McLain J. (2011), *Praying with My iPhone*, <http://americamagazine.org/issue/765/new-media/praying-my-iphone> [dostęp: 20.07.2016].
- McQuail D. (2007), *Teoria komunikowania masowego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Miczka T. (2008), *Kultura w stylu KISS. Pierwsze, czyli proste – Keep it simple, stupid?* „Anthropos?” 10-11: 204-212.
- Mistewicz E. (2013), *Witamy w Nowych Mediach*, <http://erykmistewicz.pl/media/nowe-media/witamy-w-nowych-mediach/> [dostęp: 20.07.2016].
- Nielsen (2015), *Tops of 2015: digital*, <http://www.nielsen.com/us/en/insights/news/2015/tops-of-2015-digital.html> [dostęp: 20.07.2016].
- Ornelas M. (2013), *Evolution of Religious Communication: A Sociological Study of the Tridentine Mass*. Sonora: Hermosillo, s. 1517-1570.
- Panek J. (2016), *Język w przestrzeni Internetu*. „Przestrzeń Społeczna” 1: 1-25.
- Park Y. (2011), *A Pedagogical Framework for Mobile Learning: Categorizing Educational Applications of Mobile Technologies into Four Types*. „The International Review of Research in Open and Distributed Learning” 2: 12, http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/791/1699?utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter [dostęp: 16.07.2016].
- Płukarska P. (2011), *Religijny Internet w Polsce – hierarchiczny i interaktywny?* „Znak” 9: 66-69.
- Ravasi G. (2011), *Nowy „dziedziniec pogan” w sieci*. „L'Osservatore Romano” 10-11: 57-59.
- Robak M. (2012), *Tablet jako medium*. [w:] A. Adamski, A. Gralczyk, K. Kwasik, M. Laskowska (red.), *Media audiowizualne i cyfrowe wobec wyzwań współczesnego społeczeństwa*. Warszawa: Elipsa, s. 214-227.
- Rosenfeld L., Morville P. (1998), *Information Architecture for the World Wide Web*. Beijing: O'Reilly Media.
- Siuda P. (2010), *Religia a internet. O przenoszeniu religijnych granic do cyberprzestrzeni*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- SJP PWN, *Słownik języka polskiego*, <http://sjp.pwn.pl/slowniki/aplikacja.html> [dostęp: 16.07.2016].

- Skórka S. (2012), *Architektura informacji, czyli stare wino w nowej butelce*. „Konspekt” 19, <http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/19/skorka.html> [dostęp 19.07.2016].
- Slevin J. (2005), *Internet i formy związków ludzkich*. [w:] P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska (red.) *Socjologia codzienności*. Kraków: Znak, s. 593-627.
- Statista (1), *Cumulative number of apps downloaded from the Apple App Store from July 2008 to September 2016*, <http://www.statista.com/statistics/263794/number-of-downloads-from-the-apple-app-store/> [dostęp 13.07.2016].
- Statista (2), *Most popular Apple App Store categories in June 2016, by share of available apps*, <http://www.statista.com/statistics/270291/popular-categories-in-the-app-store/> [dostęp: 16.07.2016].
- Statista (3), *Number of apps available in leading app stores as of June 2016*, <https://www.statista.com/statistics/276623/number-of-apps-available-in-leading-app-stores/> [dostęp: 16.07.2016].
- Šmid W. (2001), *Encyklopedia promocji i reklamy*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu.
- Sztumski J. (2010), *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe Śląsk.
- Tarasewicz-Gryt O. (2013), *Stare czy nowe? Retoryka nowych mediów*. [w:] K. Pokorna-Ignatowicz, S. Jędrzejewski, J. Bierówka (red.), *Nowe media a praktyki komunikacyjne*. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, s. 89-108.
- The 100 Best iPhone Apps of 2016*, http://www.pcmag.com/slideshow_viewer/0,3253,l=286654&a=286659&po=1,00.asp [dostęp: 14.07.2016].
- Twohig G. (2015), *Mobile Software Statistics 2015*, <https://mobiforge.com/research-analysis/mobile-software-statistics-2015> [dostęp: 14.07.2016].
- Wadowski J. (2010), *Globalizacja cyfrowa, czyli człowiek w cybercywilizacji*. „Świdnickie Studia Teologiczne” 7: 349-365.
- Widder B. (2016), *Music junkie? Here are 22 of our favorite apps for consuming and creating tunes*, <http://www.digitaltrends.com/mobile/best-music-apps/> [dostęp: 16.07.2016].
- Wimmer R.D., Dominick J.R. (2008), *Mass media. Metody badań*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Woyke E. (2014), *The Smartphone: Anatomy of an Industry*. New York: The New Press.

Źródła pobrań aplikacji

- Bible in One Year, <https://www.bibleinoneyear.org/>.
- Catholic Church, <https://itunes.apple.com/us/app/usa-catholic-church/id1023005804?mt=8>.
- CatholicDroid, <http://catholicmom.com/2012/09/13/catholic-droid-app-review/>.
- Catholic Herald Magazine, <https://itunes.apple.com/gb/app/catholic-herald-magazine/id1031464757?mt=8>.
- Catholic Mass Time Church Directory, <http://www.thecatholicdirectory.com/>; wersja polska: http://www.thecatholicdirectory.com/directory.cfm?fuseaction=show_country&country=PL.
- Catholic Mega, <https://itunes.apple.com/us/app/catholic-mega-app/id779001906?mt=8>; https://play.google.com/store/apps/details?id=com.app_catholicmega.layout&utm_content=bufferfad34&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer.
- Catholic's Companion, <https://www.microsoft.com/en-us/store/apps/catholics-companion/9nblggh07zc0>.
- Confession: A Roman Catholic, <http://www.littleiapps.com/confession/>; <https://itunes.apple.com/us/app/confession-roman-catholic/id416019676?mt=8>.
- EWTN, <http://www.ewtnapps.com/>; <https://itunes.apple.com/us/app/ewtn/id569376490?mt=8>.
- ExamenPrayer, <http://www.theprodigalfatherproductions.org/app/>.
- Focus Equip, <https://focusoncampus.org/resources>.
- iBreviary, <http://www.ibreviary.com/m/breviario.php>; <https://itunes.apple.com/us/app/ibreviary-ts-plus/id422601705?mt=8>; <https://www.microsoft.com/pl-pl/store/apps/ibreviary-ts/9nblggh07vdg>.
- Laudate, <https://itunes.apple.com/us/app/laudate-1-free-catholic-app/id499428207?mt=8>; <http://laudate.en.softonic.com/android/download>.

Lighthouse Catholic Study Bible, <https://www.lighthousecatholicmedia.org/app>; <http://catholicstudybible.org/>.

Mea Culpa, http://download.cnet.com/Mea-Culpa-Catholic-Examination-of-Conscience-for-Confession/3000-31713_4-75267798.html; <http://appcrawlr.com/ios/mea-culpa-catholic-examination-#authors-description>.

Pieta, <https://www.ipieta.com/>; <https://itunes.apple.com/us/app/ipieta-catholic-teaching-calendar/id311106959?mt=8>.

Relevant Radio, <https://www.relevantradio.com/app>.

The Catholic Answer, <http://www.catholic.com/radio/app> <https://itunes.apple.com/us/app/calive/id971611664?mt=8>.

The Catholic Playlist Show, <http://www.catholicplaylistshow.com/>; <http://catholicplaylist.podbean.com/>.

Truth & Life, <https://www.truthandlifeapp.com/>.

Pocket Catholic, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.viziblee.pocketcatholic&hl=pl>.